

توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال پنجم، شماره‌ی ۲، تابستان ۹۳

بررسی رابطه‌ی برنامه‌ی درسی پنهان به عنوان یک نظام آموزشی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مدارس راهنمایی دخترانه‌ی شهرستان شوشتر در سال تحصیلی ۹۱-۹۰

مسعود برومند نسب: عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول، دزفول، ایران.
فرانک امیدیان: عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول، دزفول، ایران.
طیبه حسین پور*: دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول، دزفول، ایران.

چکیده: هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی برنامه‌ی درسی پنهان به عنوان یک نظام آموزشی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مدارس راهنمایی دخترانه‌ی شهرستان شوشتر در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ بود. این پژوهش از نوع توصیفی همبستگی بود. جامعه‌ی آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی شهرستان شوشتر می‌باشد. حجم نمونه در این پژوهش ۳۵۱ نفر بود. ابزار این پژوهش شامل پرسشنامه محقق ساخته بود. همچنین معدل تحصیلی دانش‌آموزان به منظور سنجش عملکرد آن‌ها در نظر گرفته شد. جهت تجزیه و تحلیل آماری از روش‌های آمار توصیفی مانند میانگین و انحراف استاندارد و روش‌های آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که بین جو اجتماعی مدرسه، تعامل میان معلم و دانش‌آموز و تعامل میان دانش‌آموزان و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی شهرستان شوشتر رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: برنامه‌ی درسی پنهان، عملکرد تحصیلی، جو اجتماعی، تعامل معلم با دانش‌آموز، تعامل

*نویسنده‌ی مسؤو: دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول، دزفول، ایران

(Email: hosseynpoor20@yahoo.com)

مقدمه

مدرسه به طور طبیعی یاد می‌گیرند. این برنامه در مدرسه آموزش داده می‌شود و از داخل کلاس‌ها، کتابخانه‌ها، جشن‌ها و محیط اجتماعی مدرسه شکل می‌گیرد. بنابراین، برنامه‌ریزان و مجریان باید متوجه مسؤولیت خطیر خود باشند زیرا که به طور همزمان هم برنامه‌ی درسی آشکار را طراحی و اجرا می‌کنند و هم زمینه‌ی ایجاد برنامه‌ی درسی پنهان را فراهم می‌کنند (علیخانی، ۱۳۸۳). در دایره‌المعارف برنامه‌ی درسی، والانس، برنامه درسی پنهان را چنین تعریف می‌کند. «برنامه‌ی درسی پنهان به عملکردها و نتایج آموزشی اطلاق می‌شود که با وجود آشکار نبودن در رهنمودهای برنامه‌ی درسی یا سیاست‌های آموزش و پرورش، بخش حتمی و مؤثر تجربه‌ی تحصیلی است (قورچیان، ۱۳۷۴).

برنامه‌ی درسی پنهان توسط آسبروکس در قالب پیام‌های ضمنی موجود در جو اجتماعی اماکن آموزشی تعریف شده که اگر چه نانوشته است، لیکن توسط همگان دریافت می‌شود و این نوع برنامه را بدنه دانش می‌داند که یادگیرنده‌ها از طریق حضور هر روز در محیط آموزشی، هضم نموده و «محیط یادگیری» را ایجاد می‌نماید (آسبروکس، ۲۰۰۰). سیلور و الکساندر و لوئیس (Saylor & Alexander & Lewis) سه بعد برای برنامه درسی پنهان در نظر می‌گیرند:

ساختار مدرسه: دیوانسالاری اداری مدرسه غالباً همراه با مجموعه‌های فشرده‌ی قوانین، مقررات، روش‌ها و نظام‌های مدیریت آن یک عنصر پراهمیت «برنامه درسی غیر مدون» محسوب می‌شود. عناصری از این طبیعت که به سادگی قابل تشخیص است عبارت‌اند از تمام نظام طبقه‌بندی به خدمت گرفته شده در مدرسه، روش‌های ارزشیابی و غیره.

جو اجتماعی مدرسه: جو اجتماعی مدرسه اگرچه عاملی نافذ در مدرسه است و کمتر از طریق اعمال آشکار مشخص می‌گردد. معلمان در طرح‌ریزی آموزش باید به این مجموعه کامل شرایط غیر رسمی و طبیعت ارتباطات میان فردی که بین دانش‌آموزان و هیأت آموزشی وجود دارد، معرفت یابند. فرهنگ موجود بین همسالان به ویژه در سال‌های بالای مدرسه عاملی پر اهمیت در تعلیم و تربیت جوانان محسوب می‌شود.

تعامل معلم و دانش‌آموز: تعامل معلمان و شاگردان در کلاس درس به وسیله‌ی ساختار مدرسه و سازمان اجتماعی غالب بر آن تحت تأثیر قرار می‌گیرد. این گونه ارتباطات به نوبه‌ی خود اثری مستقیم بر بافت سازمانی نحوه‌ی ارائه تکالیف یادگیری دارد (سیلور، الکساندر و لوئیس، ۱۹۰۲، به نقل از خوی نژاد، ۱۳۷۶).

برنامه‌ی درسی به عنوان یکی از ستون‌های الزامی سازه علوم تربیتی نقش بی‌بدیلی در عملکردهای تربیتی داشته است و حتی پا را از قلمرو رسمی بودن بیرون گذاشته، فرایند غیر رسمی را در بر گرفته است. برنامه‌ی درسی، به منزله‌ی ظرف و ظرفیتی در نظر گرفته شده است که کارکردهای چندگانه پیدا کرده و درصدد برآمده تا همه اتفاق‌های آموزشی آشکار و پنهان و شکل عملی شدن انتظارات و مقاصد آموزشی را در خود جای دهد. برنامه درسی به منزله یک فرایند می‌خواهد مسیری باشد که آغاز و پایان جریان یادگیری و آموزش را به هم پیوند دهد. از اواسط دهه ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ متخصصان برنامه درسی تلاشی در نظام‌مند کردن تمامی نظریه‌ها با نگرشی متانتوریک داشته و موفق به ترسیم و ارائه نظام در این خصوص گردیدند که سه مقوله‌ی کلی «برنامه درسی رسمی یا صریح» (Explicit curriculum)، «برنامه‌ی درسی عقیم یا پوچ» (Explicit curriculum) و «برنامه‌ی درسی پنهان یا مستتر» (Hidden curriculum) را در برداشت. تعریف «برنامه‌ی درسی پنهان» بسیار دشوارتر از اصطلاح «برنامه‌ی درسی رسمی» است. این به دلیل پیچیدگی تعریف اصطلاح «پنهان» است. زیرا تجربیات و یادگیری دانش‌آموزان با یکدیگر تفاوت دارد و همچنین با تغییرات تدریجی باورها و دانش هر اجتماع، دائماً در حال تغییر است (اسکندری، ۱۳۸۷).

بسیاری از صاحب‌نظران بر این عقیده‌اند که برنامه‌ی درسی آشکار بخش کوچکی از آن چیزی است که مدارس آموزش می‌دهند. بخش اعظمی از یادگیری‌های دانش‌آموزان حاصل تعامل پویای آنان با فرهنگ یا مجموعه روابط و مناسبات، قوانین و مقررات و جو حاکم بر مدرسه است که از سنخ آموخته‌های غیر عمدی، قصد نشده و عمدتاً ارزشی، هنجاری و نگرشی است و جزئی از برنامه‌های درسی پنهان محسوب می‌شود. این تجارب که بدون آگاهی طراحان، معلمان و دانش‌آموزان حاصل می‌شود، دارای آثار مثبت و منفی متفاوتی بر روی دانش‌آموزان است. عدم توجه به آثار منفی آن می‌تواند تحقق اهداف والای تعلیم و تربیت را دچار اشکال نماید. گرچه این یادگیری‌ها و تجارب، در برنامه‌ی درسی صریح و از پیش طراحی شده پیش‌بینی نگردیده لیکن، همان‌طور که روبی آسبروکس (روبی آسبروکس، ۲۰۰۰) اشاره می‌کند یک برنامه‌ی درسی واقعی را تشکیل می‌دهند، زیرا در زمره‌ی مهم‌ترین و مؤثرترین محتواهای آموزشی هستند که دانش‌آموزان در

یاد شده بوده است. تعداد مدارس در سطح شهرستان شوشتر تقریباً ۲۷ آموزشگاه که به طور تقریبی شامل ۱۳۰ کلاس می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه از جدول تعیین حجم نمونه (کرجسی و مورگان، ۱۹۷۰) استفاده شد که با توجه به حجم جامعه، حجم نمونه مورد نظر متشکل از ۳۵۱ نفر می‌باشد. روش انتخاب نمونه مورد نظر به صورت تصادفی ساده است. به این صورت که لیست تمامی دانش‌آموزان از طریق مدیریت مدارس تهیه و سپس افراد مورد نظر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. پس از انتخاب این تعداد، ابزارهای پژوهش در اختیار آن‌ها قرار گرفت؛ نمونه مورد نظر به صورت کامل به پرسشنامه پاسخ دادند و داده‌های مشاهده شده از این افراد در نهایت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. دامنه‌ی سنی دانش‌آموزان از ۱۱ تا ۱۴ سال می‌باشد که در سه پایه‌ی اول، دوم و سوم راهنمایی به تحصیل اشتغال داشتند.

ابزار سنجش

پرسشنامه‌ی محقق ساخته برای اندازه‌گیری برنامه‌ی درسی پنهان: این پرسشنامه، یک آزمون مداد- کاغذی است که ۳۲ ماده دارد و توسط پژوهشگر ساخته شده است. آزمودنی باید به هر یک از گویه‌های پرسشنامه که در یک مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت (۱= کاملاً مخالف تا ۴= کاملاً موافق) تنظیم شده است، پاسخ گوید. همچنین نمره‌گذاری برخی از گویه‌های این پرسشنامه به صورت معکوس می‌باشد. ۱۲ گویه از این پرسشنامه برای سنجش مؤلفه جو اجتماعی کلاس از سؤال ۱-۱۲، ۱۰ گویه برای سنجش مؤلفه تعامل میان معلم و دانش‌آموز از سؤال ۱۳-۲۲ و ۱۰ گویه نیز برای سنجش مؤلفه تعامل میان دانش‌آموزان از سؤال ۲۳-۳۲ می‌باشد. برای تهیه این پرسشنامه، ابتدا پژوهشگر به بررسی منابع مختلف در مورد برنامه‌ی درسی پنهان پرداخت. در ادامه ابزارهای موجود که به بررسی این مؤلفه‌ها می‌پردازند، شناسایی و مورد استفاده قرار گرفت. در نهایت پژوهشگر پس از بررسی نظر متخصصان و اساتید حوزه‌ی تعلیم و تربیت، تعداد ۳۲ گویه را برای این پرسشنامه انتخاب کرد. برای اندازه‌گیری روایی از روش روایی همزمان استفاده شد. که نتایج ضریب همبستگی برای سه بعد جو اجتماعی کلاس، تعامل میان معلم و دانش‌آموز و تعامل میان دانش‌آموزان با سؤالات ملاک به ترتیب: ۰/۴۲، ۰/۳۹ و ۰/۵۸ محاسبه شد که کلیه این ضرایب در سطح $p < 0/05$ معنادار هستند. پایایی پرسشنامه این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های جو اجتماعی کلاس، تعامل

بررسی پژوهش‌های انجام شده در زمینه‌ی برنامه‌ی درسی پنهان نشان می‌دهد که اکثریت این پژوهش‌ها به شناسایی مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی پنهان بر متغیرهای ملاک پرداخته‌اند. به طور مثال پژوهشی در زمینه‌ی رشد اخلاقی دانش‌آموزان و رابطه‌ی آن با جو سازمانی مدرسه و نحوه‌ی تعامل معلمان و دانش‌آموزان توسط کدیور (۱۳۷۵)، اجرا شده است. در این تحقیق که در مدرسه راهنمایی انجام گرفت معلوم شد که مدارس با جوهای باز و خودگردان زمینه‌ی مساعدتری برای رشد قضاوت‌های اخلاقی دانش‌آموزان فراهم می‌آورند. همچنین نحوه‌ی تعامل دانش‌آموزان به عنوان عامل بسیار مؤثر در رشد قضاوت‌های اخلاقی دانش‌آموز شناخته شد. مطالعه‌ی در خصوص جو کلاس توسط (گلاس، ۱۹۶۹)، صورت گرفت. این محقق پیشنهاد می‌کند که در آن محیط‌هایی که دانش‌آموزان به عنوان افراد توانا پذیرفته می‌شوند و مدارس، محیط‌هایی صمیمی و شخصی برای آن‌ها فراهم می‌کنند، مسایل انضباطی به حداقل خواهد رسید (گای‌آر، ترجمه شهنی ییلاق، ۱۳۷۵).

در این پژوهش دو فرضیه را مورد بررسی قرار دادیم؛ در فرضیه اول ابتدا رابطه‌ی بین برنامه‌ی درسی پنهان به عنوان یک نظام آموزشی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را مطالعه نمودیم؛ سپس رابطه‌ی سه مؤلفه برنامه‌ی درسی پنهان و عملکرد تحصیلی را، بررسی نمودیم. (در این تحقیق سه مؤلفه‌ی: جو اجتماعی مدرسه، تعامل معلم با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز برای برنامه‌ی درسی پنهان در نظر گرفته شد). در فرضیه‌ی دوم همبستگی چندگانه تعامل معلم با دانش‌آموزان، تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز و جو اجتماعی مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را مطالعه نمودیم.

روش کار

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی و با روش همبستگی است. پژوهش همبستگی به بررسی رابطه‌ی یک به یک متغیرها می‌پردازد. همچنین، در این تحقیق از تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی متغیر ملاک با استفاده از متغیرهای پیش‌بین استفاده شده است. در چنین پژوهش‌هایی محقق به دنبال بررسی روابط احتمالی بین متغیرهای مورد مطالعه می‌باشد. جامعه‌ی آماری در تحقیق حاضر کلیه‌ی دانش‌آموزان پایه‌های اول، دوم و سوم مدارس راهنمایی دخترانه‌ی شهرستان شوشتر است که در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ مشغول به تحصیل می‌باشند، که این تعداد شامل ۳۹۰۰ دانش‌آموز مشغول به تحصیل در مقطع

ویرایش ۱۸ انجام گرفت و سطح معناداری برای آزمون فرضیه‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است.

یافته‌ها

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، کمترین و بیشترین نمره‌های دانش‌آموزان دختر در متغیرهای برنامه‌ی درسی پنهان به عنوان یک نظام آموزشی و مؤلفه‌های آن و عملکرد تحصیلی

متغیر	شاخص	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
برنامه‌ی درسی پنهان	۹۰/۸۹	۱۱/۸۸	۵۶	۱۲۵	
جو اجتماعی مدرسه	۳۶/۱۶	۵/۴۸	۲۰	۴۸	
تعامل معلم با دانش‌آموزان	۲۸/۴۹	۵/۲۶	۱۳	۴۰	
تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز	۲۶/۲۳	۴/۷۵	۱۵	۴۰	
عملکرد تحصیلی	۱۷/۱۴	۲/۱۴	۱۱/۲۳	۲۰	

جدول ۲. ضریب همبستگی بین متغیر برنامه‌ی درسی پنهان به عنوان یک نظام آموزشی و مؤلفه‌های آن با عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان دختر (که نشان‌دهنده‌ی همبستگی مثبت بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک می‌باشد)

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک (عملکرد تحصیلی)		
	p	r	n
برنامه درسی پنهان	۰/۰۰۱	۰/۴۱۵	۴۰۶
جو اجتماعی مدرسه	۰/۰۰۱	۰/۱۹۳	۴۰۶
تعامل معلم با دانش‌آموزان	۰/۰۰۱	۰/۴۱۹	۴۰۶
تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز	۰/۰۰۱	۰/۳۵۲	۴۰۶

میان معلم و دانش‌آموز و تعامل میان دانش‌آموزان به ترتیب: ۰/۸۴، ۰/۷۵ و ۰/۸۵ به دست آمد. همچنین ضرایب پایایی با استفاده از روش تنصیف به ترتیب: ۰/۷۳، ۰/۷۹ و ۰/۸۳ محاسبه شد.

معدل تحصیلی دانش‌آموز: برای اندازه‌گیری عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، معدل تحصیلی مندرج در کارنامه‌ی تحصیلی دانش‌آموز در پایان نوبت اول، مستخرج و به عنوان عملکرد تحصیلی آنان در نظر گرفته شد.

پس از انجام مراحل اداری لازم و اخذ مجوز از واحد تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی و آموزش و پرورش کل استان خوزستان و شهرستان شوشتر، لیست مدارس راهنمایی دخترانه شهرستان شوشتر تهیه و سپس تعداد کلاس‌های هر مدرسه مشخص شد. سپس اسامی تمامی دانش‌آموزان استخراج شد که از میان ۳۹۰۰ دانش‌آموز سه پایه اول، دوم و سوم این مدارس تعداد ۴۰۶ نفر انتخاب شدند که پژوهشگر با حضور در تمامی مدارس و در ساعات درسی و پس از کسب اجازه از مدیر و معلم مربوطه، پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته برای اندازه‌گیری برنامه درسی پنهان را در اختیار دانش‌آموزان انتخاب شده قرار می‌داد. پس از تکمیل پرسشنامه، معدل نیمسال اول تحصیلی دانش‌آموزان از کارنامه‌های تحصیلی هر دانش‌آموز از طریق متصدی کامپیوتر مدرسه استخراج و در بالای پرسشنامه هر دانش‌آموز نوشته شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی مانند میانگین و انحراف استاندارد و روش‌های آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون به شیوه‌ی مرحله‌ای و گام‌به‌گام استفاده شده است. تجزیه و تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به تعامل جو اجتماعی مدرسه، تعامل معلم با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز (مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی پنهان) با عملکرد تحصیلی دانشجویان با روش ورود مکرر (Enter)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (B) و (b)			نسبت احتمال F p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماری متغیرهای پیش‌بین
	۳	۲	۱				
۱۲/۲۷	-	-	B=۰/۱۷۱ β=۰/۴۱۹ t=۹/۲۸ p=۰/۰۰۱	F=۸۶/۲۴ p<۰/۰۰۱	۰/۱۷۶	۰/۴۱۹	۱- تعامل معلم با دانش‌آموزان
۱۱/۱۱	-	B=۰/۰۸۶ β=۰/۱۹۱ t=۳/۷۴ p=۰/۰۰۱	B=۰/۱۳۲ β=۰/۳۲۵ t=۶/۳۵ p=۰/۰۰۱	F=۵۱/۵۰ p<۰/۰۰۱	۰/۲۰۴	۰/۴۵۱	۲- تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز
۱۰/۹۶	B=۰/۰۰۷ β=۰/۰۱۷ t=۰/۳۴۶ p=۰/۷۳	B=۰/۰۸۶ β=۰/۱۹۰ t=۳/۷۱ p=۰/۰۰۱	B=۰/۱۳۰ β=۰/۳۱۹ t=۵/۸۵ p=۰/۰۰۱	F=۳۴/۲۹ p<۰/۰۰۱	۰/۲۰۴	۰/۴۵۱	۳- جو اجتماعی مدرسه

جدول ۴. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به تعامل جو اجتماعی مدرسه، تعامل معلم با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز (مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی پنهان) با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر با روش مرحله‌ای (Stepwise)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (B) و (B)		نسبت F احتمال p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماری متغیرهای پیش‌بین
	۲	۱				
۱۲/۲۷		B=۰/۱۷۱ β=۰/۴۱۹ t=۹/۲۸ p=۰/۰۰۱	F=۸۶/۲۴ p<۰/۰۰۱	۰/۱۷۶	۰/۴۱۹	۱- تعامل معلم با دانش‌آموزان
۱۱/۱۱	B=۰/۰۸۶ β=۰/۱۹۱ t=۳/۷۴ p=۰/۰۰۱	B=۰/۱۳۲ β=۰/۳۲۵ t=۶/۳۵ p=۰/۰۰۱	F=۵۱/۵۰ p<۰/۰۰۱	۰/۲۰۴	۰/۴۵۱	۲- تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز

بحث و نتیجه‌گیری

بودن تعامل معلم با دانش‌آموزان با بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر همراه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های (بیان فر؛ ۱۳۸۹)، (کاظمی؛ ۱۳۸۹)، (ملکی؛ ۱۳۸۵)، (کار والو؛ ۱۹۹۵)، (رومانوسکی؛ ۱۹۹۷) مطابقت دارد. تعامل معلمان و شاگردان در کلاس درس تحت تأثیر ساختار مدرسه و سازمان اجتماعی غالب بر آن می‌باشد. نحوه ارتباط اثری مستقیم بر نحوه ارائه تکالیف از سوی معلم و یادگیری دانش‌آموز دارد. معلم با رفتار و طرز برخورد خود در کلاس درس می‌تواند تأثیرات متفاوتی داشته باشد. اگر مدرس آزاد برخورد کرده و فرصت کافی در اختیار یادگیرندگان قرار دهد، حس اعتماد به نفس و تلاش آنان را افزایش می‌دهد، ولی اگر نظرات خود را محور قرار دهد و با روحیه سلطه‌گری برخورد نماید، مانع بروز توانایی است. یادگیرندگانی که در فعالیت‌های کلاس مشارکت می‌کنند، با دیگران با دید مثبت برخورد می‌کنند و رفتارهای ضد اجتماعی ندارند، حس احترام به یادگیرنده و ارج نهادن به وی را در مدارس بر می‌انگیزد (ملکی، ۱۳۸۵). همانطور که در یافته‌ها مشاهده شد بین تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر مثبت بودن تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز با بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر همراه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های (بیان فر؛ ۱۳۸۹)، (حداد علوی و همکاران؛ ۱۳۸۶) و (ملکی؛ ۱۳۸۵) مطابقت دارد. دانش‌آموزانی که در تعامل با همسالان خود عملکرد بالایی دارند، توانایی بازبینی و ارزیابی لحظه به لحظه هیجانات، تفکرات، رفتارها و احساسات خود را دارند که می‌تواند تعیین‌کننده‌ی ادراک و نگرش روانشناختی آن‌ها در درک خود و دیگران باشد. این افراد در موقعیت‌های استرس‌زا، مثلاً برخورد با مشکلات تحصیلی و ارتباطات با دیگر دانش‌آموزان، توانایی تحلیل صحیح رفتارها و توانایی‌ها

همانطور که در یافته‌ها مشاهده شد، بین جو اجتماعی مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر مثبت بودن جو اجتماعی مدرسه با بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر همراه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های (رضا زاده؛ ۱۳۹۰)، (بیان فر؛ ۱۳۸۹)، (امینی؛ ۱۳۸۹)، (علیخانی؛ ۱۳۸۲)، (می‌یر؛ ۱۹۶۸)، (گلاسر؛ ۱۹۶۹)، (مورفی و همکاران؛ ۱۹۸۵) و (بروک اور و همکاران؛ ۱۹۷۸) مطابقت دارد. جو اجتماعی مدرسه اگر چه عاملی نافذ در مدرسه است و کمتر از طریق اعمال آشکار مشخص می‌گردد. معلمان در طرح‌ریزی آموزش باید به این مجموعه کامل شرایط غیر رسمی و طبیعت ارتباطات میان فردی که بین دانش‌آموزان و هیأت آموزشی وجود دارد، معرفت یابند. فرهنگ موجود بین همسالان به ویژه در سال‌های بالای مدرسه عاملی پر اهمیت در تعلیم و تربیت جوانان محسوب می‌شود. (سیلور، الکساندر و لوئیس، ۱۹۰۲؛ به نقل از خوی نژاد، ۱۳۷۶). در تبیین این یافته می‌توان گفت جو اجتماعی حاکم بر مدرسه تأثیر یکسانی بر دانش‌آموزان ندارد. در واقع نگرش و برداشت دانش‌آموز از شرایط مدرسه با سایرین متفاوت است. برخی دانش‌آموزان در شرایط رقابتی و احساس مبارزه عملکرد بهتری دارند و سرسختی بیشتری از خود نشان می‌دهند و برخی نیز در فضای دوستانه و آرام یادگیری بهتری دارند. در هر صورت اگر نگرش فرد از جو اجتماعی مدرسه شامل نظم و مقررات مدرسه، برنامه‌های تشویقی و تنبیهی، مراسم و آیین‌های تهیه شده از سوی کادر مدرسه و فضای آموزشی دبیران و دانش‌آموزان مدرسه مثبت باشد، دانش‌آموز با انگیزه‌ی بیشتری به یادگیری و افزایش دانش خود می‌پردازد. همچنین، همانطور که در یافته‌ها مشاهده شد، بین تعامل معلم با دانش‌آموزان و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر مثبت

یک فضای رقابتی سالم برای دانش‌آموزان را در پی داشته باشد. به طور کلی نتایج پژوهش حاضر نشان داد که ادراک دانش‌آموز از رفتار معلم و سایر دانش‌آموزان و جو اجتماعی کلاس می‌تواند تأثیر مهمی در عملکرد وی داشته باشد. معلمان می‌توانند با تکیه بر توانایی‌های دانش‌آموز و ارائه تقویت‌های مناسب در صدد تقویت اعتماد به نفس وی برآیند. همچنین با پررنگ کردن تجارب موفقیت‌آمیز دانش‌آموز می‌توان انگیزش درونی وی برای موفقیت را بالا برد. افرادی که نسبت به رفتار و احساسات خود، آگاهی روشن و صحیح دارند، بهتر می‌توانند روابط خود با معلمان و دیگر دانش‌آموزان را هدایت کنند و احساس بهتری نسبت به تصمیم‌های شخصی‌شان دارند، بنابراین عملکرد تحصیلی بالاتری دارند. از سوی دیگر تعامل مثبت دانش‌آموز با سایر دانش‌آموزان می‌تواند بر تقویت مهارت‌های اجتماعی آن‌ها تأثیر مثبت داشته باشد. از سوی دیگر تعامل دانش‌آموزان با همدیگر می‌تواند همکاری بین آن‌ها برای حل مسائل تحصیلی را افزایش داده و آگاهی افراد را نسبت به موقعیت و وضعیت کلی درسی خود افزایش دهد و بتواند با مقایسه خود با سایرین به بررسی نقاط ضعف و قوت خود بپردازد. جو اجتماعی کلاس نیز نشان‌دهنده وضعیت کلی آن است و اهمیت پیشرفت تحصیلی برای مسؤولان مدرسه را نشان می‌دهد. کادر اجرایی مدرسه می‌تواند با ارائه برنامه‌های فرهنگی متنوع و برگزاری دوره‌های آموزش ارتباطات مثبت بر افزایش درک، همدلی و تنظیم هیجانات دانش‌آموزان نقش مؤثری داشته باشد. لذا می‌توان گفت که جو اجتماعی مدرسه برآمده از وضعیت مجموعه دانش‌آموزان و کادر اجرایی و آموزشی مدرسه است. نمونه‌ی پژوهش حاضر از میان دانش‌آموزان مدارس راهنمایی دخترانه شهرستان شوشتر انتخاب شده است و تعمیم نتایج این پژوهش به جوامع دیگر باید با احتیاط صورت گیرد. پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است، در نتیجه استنباط یافته‌های علت و معلولی از آن امکان‌پذیر نیست. در واقع وجود رابطه‌ی بین دو متغیر به معنای رابطه‌ی علت و معلولی نیست و نمی‌توان استنباط کرد که منفی بودن جو اجتماعی کلاس یا ارتباط ضعیف بین دانش‌آموز با معلم و سایر دانش‌آموزان، علت افزایش یا کاهش عملکرد تحصیلی آنان است. با توجه به نتایج پژوهش حاضر که حاکی از نقش مهم مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان است، پیشنهاد می‌شود که آموزش مهارت‌های هوش هیجانی و مهارت‌های ارتباطی برای بهبود ارتباط بین دانش‌آموز با سایر دانش‌آموزان و معلمان آنان انجام شود.

موجود خود را دارند و از ارائه واکنش‌های نامناسب در برخورد با موقعیت‌های استرس‌زا پرهیز می‌کنند. همان‌طور که در یافته‌ها مشاهده شد، بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه و با روش ورود مکرر، ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی تعامل جو اجتماعی مدرسه، تعامل معلم با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز (مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر برابر $MR=0/451$ و ضریب تعیین برابر $RS=0/204$ می‌باشد که در سطح $p<0/001$ معنادار است. ضرایب استاندارد (β) به دست آمده برای متغیر تعامل معلم با دانش‌آموزان برابر $0/319$ می‌باشد که در سطح $0/001$ معنادار می‌باشد. همچنین، (β) به دست آمده برای متغیر تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز برابر $0/190$ می‌باشد که در سطح $0/001$ معنادار می‌باشد. اما، (β) به دست آمده برای متغیر جو اجتماعی مدرسه برابر $0/017$ می‌باشد که معنادار نمی‌باشد. با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، مشخص شده است که حدود ۲۰ درصد واریانس متغیر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان توسط متغیرهای پیش‌بین قابل تبیین است. همچنین طبق نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون با روش مرحله‌ای، از میان جو اجتماعی مدرسه، تعامل معلم با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز (مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) به عنوان متغیرهای پیش‌بین عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، به ترتیب تعامل معلم با دانش‌آموزان و تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز پیش‌بینی کننده برای عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان هستند و جو اجتماعی مدرسه نقش در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان ایفا نمی‌کنند. ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین برابر $MR=0/451$ و $RS=0/204$ می‌باشد که در سطح $P<0/001$ معنادار است. بنابراین فرضیه ۲ تحقیق، تأیید می‌شود. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت، که از میان مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان، تعامل معلم با دانش‌آموزان بالاترین رابطه را با عملکرد تحصیلی دارد و به تنهایی حدود ۱۸٪ واریانس عملکرد تحصیلی را به خود اختصاص می‌دهد. به نظر می‌رسد، داشتن یک ارتباط مثبت با دانش‌آموز و پذیرش آن‌ها به عنوان افرادی دارای تفکر و سبک یادگیری متفاوت و قابل پیشرفت، می‌تواند دانش‌آموز را به سطح انگیزشی مناسبی برساند که به تبع آن در بالا بردن عملکرد تحصیلی دانش‌آموز نقش بسیار مهمی دارد. پس از آن نیز تعامل دانش‌آموز با دانش‌آموز در این پیش‌بینی نقش مهمی دارند که می‌تواند تکمیل کننده فعالیت‌های معلم برای یادگیری دانش‌آموز و همچنین ایجاد

Kadivar , P 1996, *investigating student's moral judge ant its relation with organizational atmosphere of school and dealing quality between teacher and student*, Education seasonal journal , twelfth year , number 4 .

Goy R , Lefratekviece 1996 , *psychology for education*, translated by Manijeh Shahi Yeilagh , Tehran , publisher :roshd .

Maleki, H 2006, *study programming (practical guide)*, Tehran, publisher : rahe andisheh.

Ausbrooks , Ruby, 2000 – *what is school's hidden curriculum teaching your child*, www. Parentingteens. com/ curriculum. shtml.

References :

Eskandari , H 2008 , *hidden curriculum* . Tehrn , publisher : Nashre nasima.

Silver, G, William, M, et al, Louis *programming for better teaching and learning studies*,1997, translated by Gholamreza Khoi nejad . Mashhad ,publisher: Astan Ghodse Razavi.

Alikhani,MH 2004,*investigating unplanned issues (hidden curriculum)Of Isfahan high schools and presenting solutions for decreasing its negative issues* , PhD. Dissertation of educational programming, instructor training University.

GHourchian ,N 1995 , *vicissitudes of study program procedures as a professional Subject from old era until contemporary era*, Tehran elmi-farhanggi.

The Study on Relation between Hidden Curriculum as an Educational System with Educational Performance of Junior High School Students of Shushtar in 2011-2012

Masud Borumand Nasab¹

Faranak Omidian²

Tayebeh Hosseinpur^{3,*}

¹: Faculty Member, Dezful Islamic Azad University, Dezful, Iran.

²: Faculty Member, Dezful Islamic Azad University, Dezful, Iran.

³: M.ster's Degree Student of Educational Programming, Dezful Islamic Azad University, Dezful, Iran.

Abstract: The target of the present research was the analysis and study on the relation between the hidden curriculum and syllabus as an educational system with the educational performance of the junior high school female students of Shushtar, in the school year 2011-12. This research was a Descriptive/ Correlational Research. Statistical population comprises of all girl students in junior high school level of Shushtar city. In this research, the sample size is 351 members. Tools and materials applied in this research were researcher-made questionnaires. Furthermore, the educational average of the students was taken into consideration in order to assess their function. For statistical analysis, the descriptive statistical methods like as average/mean and standard deviation, and the inferential statistics methods including Pearson Correlation Coefficient and regression analysis coefficient were applied. Research results indicated that there was a meaningful positive relation among the social environment and ambience of the school, interaction between the teacher and student and, the interaction between the students and the educational performance of study population.

Keywords : Hidden Curriculum (syllabus), educational function, social environment, interaction.

***Corresponding author:** M.ster's Degree Student of Educational Programming, Dezful Islamic Azad University, Dezful, Iran.

Email: hosseynpoor20@yahoo.com